

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу

Дергалюка Богдана Володимировича

«Структурна модернізація регіональної економіки та детермінанти прискорення цих процесів через капіталізацію інтелектуального потенціалу», що подана на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю

08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Процеси глобалізації та інтеграції, що активно проявляються на початку поточного століття, які охоплюють всесвіт, призвели до структурних зрушень світового господарства в цілому, що вплинуло на парадигмальні зрушення розвитку світової економічної думки. Це, у свою чергу, відбилося на наукових поглядах щодо значення розвитку регіональної економіки та її функціонування у складі просторових суспільних систем. Парадигма сталого розвитку, що стала стратегічним напрямом розвитку країн світу, спрямована на максимально ефективно та дбайливе використання ресурсів, а також суспільний інформаційно-інноваційний розвиток. При цьому, як засвідчує практика європейських країн, все більше поширюється принцип децентралізації владних повноважень для спрямування зусиль на ефективно використання внутрішнього потенціалу регіонів за рахунок удосконалення інструментарію регіональної політики. Регіони розглядаються як сукупність утворень з позицій можливостей їх подальшого зростання та включення в глобальні процеси. Розвивається взаємозв'язок між регіональними і глобальними партнерами на субрегіональному рівні тощо. Стан регіональних економічних систем зумовлює її структурну модернізацію. Це вимагає приділення особливої уваги до проблем прискорення структурної модернізації економіки регіонів через капіталізацію інтелектуального потенціалу, та обумовлює необхідність розвитку теоретико-методичних засад і розроблення науково-практичних рекомендацій щодо регулювання структурних зрушень в регіональній економіці.

Все вищевикладене свідчить про необхідність комплексного вивчення

питань відносно структурної модернізації регіональної економіки, обґрунтування методологічних засад та практичних рекомендацій щодо прискорення цих процесів через капіталізацію інтелектуального потенціалу. При цьому необхідно: узагальнити наукові підходи щодо сутності структурних зрушень в економіці; визначити закономірності, принципи та чинники впливу на структурні зрушення в економіці регіонів України; ідентифікувати взаємоузгодженість структурних перетворень з чинниками впливу на їх динаміку та рівнем інтелектуалізації регіонального простору; проаналізувати стан інтелектуальних ресурсів регіонів України та особливості їх використання в сучасних умовах; обґрунтувати економіко-математичне моделювання впливу інтелектуалізації на процеси структурних змін у регіональній економіці; розробити напрями удосконалення інституціонального забезпечення структурної модернізації економіки регіонів України в умовах євроінтеграційного вибору; виокремити стратегічні пріоритети здійснення структурних зрушень у регіональній економіці.

Дисертаційна робота присвячена актуальній науково-прикладній проблемі розроблення теоретико-методологічних та прикладних засад структурної модернізації регіональної економіки та прискоренню цих процесів через капіталізацію інтелектуального потенціалу.

Розроблені й запропоновані дисертантом вихідні положення теорії регіонального розвитку реалізовані на концептуальних засадах модернізації структурних перетворень у економіці регіонів України в контексті інтелектуалізації, передбачають консолідацію зусиль всіх суб'єктів регіонального розвитку та спрямовані на зменшення асиметричності соціально-економічного розвитку регіонів України та підвищення рівня якості життя населення. Це відбувається у межах процесу регіоналізації, підвищення ефективності використання ендogenousного потенціалу регіонів та задіяння інтелектуально-інноваційної сфери, підвищення безпеки країни, зростання конкурентоспроможності регіонів як суб'єктів міжнародних ринків тощо. Важливим аргументом актуальності даної роботи є також її своєчасність та

значимість для практики господарюючих суб'єктів та соціально-економічного розвитку регіональних суспільних систем.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Вивчення дисертації Б. В. Дергалюка, автореферату, публікацій у фахових та інших наукових виданнях, у тому числі тих, які включені до міжнародних наукометричних баз, дозволяє зробити висновок про те, що одержані наукові результати є достовірними та обґрунтованими.

Наукові положення, висновки і пропозиції, які містяться в дисертації, також є достатньо обґрунтованими та достовірними, що забезпечується застосованою методологією дослідження, проведеним критичним аналізом вітчизняних і зарубіжних джерел з досліджуваних питань щодо структурної модернізації регіональної економіки, законодавчих та нормативних актів, інформаційних та аналітичних матеріалів міністерств, інформаційних матеріалів міжнародних асоціацій та рейтингових агентств, звітних даних суб'єктів регіональних господарських систем.

Зміст дисертаційної роботи відзначається послідовністю досягнення поставленої мети та повною реалізацією завдань дослідження, що свідчить про завершеність і обґрунтованість отриманих результатів.

У дисертації достатньо повно обґрунтовано авторський підхід до визначення теоретичної та методологічної основи дисертаційної роботи у складі комплексного підходу наукового пізнання для отримання більш цілісного комплексного уявлення про структурну модернізацію регіональних господарських систем, а також загальнонаукових і спеціальних методів досліджень, зокрема таких, як: історико-логічний, діалектичний, аналізу та синтезу, групування, монографічний, узагальнень, декомпозиції, соціологічного аналізу, графічний, абстрагування та формалізації, статистичний, аналітичного моделювання та експериментальний, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах економічної теорії та теорії регіонального розвитку. Це дозволило

автору визначити якісні й кількісні характеристики проблеми, що досліджується.

Дисертаційна робота Б. В. Дергалюка виконувалася в межах науково-дослідних робіт, що здійснювалися у ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», за темами: «Модернізаційні детермінанти трансформації суспільно-територіальних систем України в умовах посилення процесів євроінтеграції» (ДР № 0118U001588), «Підвищення ефективності структури економічних систем на різних рівнях функціонування» (ДР № 0118U001589), «Діагностування економічного розвитку регіональних економічних систем в умовах становлення нового регіоналізму» (ДР № 0118U001590) (акт впровадження № 02/00030-а від 22.01.2020 р.). У Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» при виконанні тем: «Проблеми управління та регулювання національної економіки» (ДР № 0108U009340), «Державний та приватний сектори в системі управління та регулювання національного господарства» (ДР № 0116U002566), «Економічна діагностика в системі управління суб'єктів господарювання в ринкових умовах» (ДР № 0116U004578) (протокол № 6 від 13.02.2020 р.); «Напрями підвищення ефективності управління економічним потенціалом підприємства» (ДР № 0118U001433), (довідка ТОВ «Агротехсоюз» № 089/1 від 07.06.2019 р.). А також, Національному авіаційному університеті при роботі над темою «Управління сталим розвитком інтеграційних процесів підприємств повітряного транспорту в міжнародному просторі» (ДР № 01181U004287).

У межах цих тем автором обґрунтовано взаємоузгодженість структурних перетворень регіональної економіки з чинниками впливу на їх динаміку та рівнем інтелектуалізації регіонального простору; удосконалено методичний підхід щодо моделювання впливу інтелектуалізації на процеси структурних змін у регіональній економіці за використанням графічної моделі; запропоновано засади державного регіонального управління в умовах децентралізації щодо прискорення розвитку продуктивних сил; обґрунтовано принципи та завдання структурної модернізації з урахуванням детермінуючого

впливу інтелектуалізації економіки; розроблено пропозиції щодо оцінювання впливу інтелектуалізації на процеси структурних змін у регіональній економіці. Обґрунтовано, що розвиток регіональних господарських систем відбувається у площині модернізації економіки регіонів, а також визначено детермінуючий вплив цих процесів через капіталізацію інтелектуального потенціалу в контексті євроінтеграції України.

Основні наукові положення і результати досліджень, що винесені на захист, доповідалися та пройшли апробацію на міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях.

Сукупність даних обставин визначає достовірність і вірогідність одержаних результатів.

Наукова новизна одержаних результатів

Ретельне ознайомлення зі змістом дисертації, наукових публікацій та автореферату дає можливість визначити основні наукові положення й висновки, що характеризуються науковою новизною і відображають особистий доробок автора.

Найбільш вагомим науковим результатом здобувача є:

сформульовані концептуальні положення щодо теорії регіонального розвитку, реалізовані на засадах модернізації регіональної економіки, що ґрунтуються на прискоренні задіяння інтелекту як ключового фактору якісно нового напрямку ревіталізації продуктивних сил (стор. 127-128, 134-136);

запропоновані методологічні основи щодо структурної модернізації регіональної економіки через капіталізацію інтелектуального потенціалу, що базуються на інтелектуально-цифровій парадигмі (стор. 124-126);

обґрунтування візуалізації просторової моделі ідеалізованої структури регіональної економіки у вигляді додекаедра, що відображає збалансованість, надійність та стійкість регіональних господарських систем (стор. 45-48, 120-123, 171-173);

удосконалено:

методологічні засади структурної модернізації економіки регіонів, що полягають у визначенні аксіом, гіпотез, парадигми, підходів та системи принципів структурної модернізації продуктивних сил у напрямі інтелектуалізації економічного розвитку (стор. 137-148);

концептуальні підходи щодо систематизації функціональних компонент інтелектуальних ресурсів у системі розвитку продуктивних сил і регіональної економіки на основі виокремлення їх функцій щодо виробничих відносин та індивідуума як джерела інтелекту (стор. 281-288);

методичний підхід щодо стратегічного планування розвитку регіональних господарських систем, що базується на побудові матриці виявлення та задіявання реалістичних сценаріїв структурних зрушень у просторовій економіці (стор. 355-361);

кваліметричний підхід щодо оцінки впливу інтелектуальних ресурсів регіонів на структурні зрушення в економіці регіонів, який містить розрахунки інтегральних індексів блок-підсистем та системи регіонального економічного розвитку, а також передбачає побудову додекаедра для візуалізації впливу інтелектуальних ресурсів (стор. 289-300);

набуло подальшого розвитку:

понятійно-категоріальний апарат теорії регіонального розвитку за рахунок поглиблення сутності таких понять: «структура економічної системи» – сукупність елементів та взаємозв'язків між ними, що визначають пропорційність їх розподілу та ролі, формують властивості та закономірності функціонування, встановлюють співвідношення щодо розміщення і динамічності розвитку як окремих елементів так і їх сукупності (стор. 41-42); «структура регіону» – композиційна будова елементів економічної системи і утворених у ній конструкцій (нових стійких елементів), пов'язаних просторово-часовими і ресурсними обмеженнями, сформована взаємозв'язками між елементами та зовнішнім стійким впливом, що характеризується протентропійністю, збалансованістю й результативністю (стор. 44); «структурні зрушення регіональної економічної системи» – як стохастичний, цілеспрямований, незворотній потік якісних змін в регіональній економічній

системі, спровокований з однієї сторони потребами розширення або видозміни (прогресу, еволюції чи модернізації) системи, а отже і перебудови її структури, яка б відображала зв'язки, узгодженість, результативність та кругообіг новоутворених елементів; з іншої – появою нових технологій та тенденцій (нарощення якісних відмінностей від зовнішнього середовища, зростання інтенсивності, спрямованості зовнішнього впливу на регіональну економічну систему) (стор. 41-42); «структурна трансформація регіональних економічних систем» – динамічний якісний процес перетворення архітекtonіки структури системи, що призводить до узгодження накопичених змін та адаптує систему до сформованого напрямку структурних зрушень у взаємозв'язках і балансі складових регіональної економіки; при цьому, визначаються тенденції впливу і результати: позитивний вплив формує умови реформування структури та подальшої її модернізації, негативний – викликає деформації і потребує перегляду підходів до управління спрямованістю структурних зрушень (стор. 57); «інтелектуалізація регіональної економічної системи» – процес модернізації економічної структури в напрямках розширення інноваційності, накопичення інноваційно-інвестиційного потенціалу, формування унікальних територіальних конкурентних переваг для залучення людини у створення цінностей і здійснення трудової діяльності в регіоні, застосування результатів структурних зрушень в системах вищого рівня управління для впровадження у регіонах інтелектуальних досягнень глобалізації, що дозволить сформувати стійку, адаптивну систему регіону з ознаками знаннєвої економіки (стор. 100); «інтелектуальні ресурси регіонів» – це сукупність інформації, індивідуальних (або ж групових) знань, умінь та навичок населення регіонів, а також історично сформовані в її межах інститути генерації, сприйняття та реалізації нових знань, умінь та навичок, які за умов їх оптимального поєднання забезпечують їх розширений соціально-економічний розвиток (стор. 279);

теоретико-методичні засади щодо класифікації структурних зрушень у регіональній економіці з урахуванням мега-, макро-, мезо- та макрорівнів спрямування процесів структурних змін, що лягло в основу виокремлення

матриці відповідності для здійснення аналізу результативності структурної модернізації регіональної економіки (стор. 102-104, 115-119);

теоретико-методичний підхід до систематизації генези наукових досліджень структурних зрушень у регіональній економіці, що дало можливість виокремити періоди формування, становлення та стійкого розвитку регіональних господарських систем (стор. 75-76, 86-89, 96-97);

засади обґрунтування напрямів та завдань регулювання структурних зрушень у регіональному просторі на основі інноваційного розвитку із урахуванням практики європейських країн щодо стратегічного планування регіональної структурної трансформації (стор. 191-194);

засадничі аспекти взаємоузгодженості структурних перетворень з рівнем інтелектуалізації регіональних господарських систем, що базуються на використанні інструментарію економіко-математичного моделювання впливу процесів інтелектуалізації на валовий регіональний продукт (стор. 254-262);

методичний підхід щодо прогнозування розвитку регіональної економіки, за використанням методу експоненціального згладжування із урахуванням впливу інтелектуальної складової на економічний розвиток регіонів (стор. 313, 317-319, 368-369);

механізми визначення пріоритетності завдань модернізації регіональної економіки у напрямі інноваційності економічного розвитку та цілей реалізації інтелектуально-цільової парадигми регуляторних процесів в умовах децентралізації владних повноважень (стор. 338-342, 345-346);

методичний підхід щодо стратегічного планування структурної модернізації регіональної економіки на засадах капіталізації інтелектуального потенціалу із врахуванням процесів глобалізації на структурну конфігурацію регіональної економіки та інституціональне середовище розвитку регіональних господарських систем (стор. 330-331, 353-355).

Значення наукових положень і висновків дисертації для науки та практики, рекомендації щодо їх використання

Теоретичне значення проведеного дослідження полягає у науковому

обґрунтуванні теоретико-методологічних засад щодо структурної модернізації регіональної економіки та практичних рекомендацій щодо прискорення цих процесів через капіталізацію інтелектуального потенціалу.

Наукові результати дисертаційного дослідження створюють необхідне підґрунтя для прискорення структурної модернізації економіки регіонів через капіталізацію інтелектуального потенціалу.

Прикладне значення отриманих результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції доведені до рівня конкретних рекомендацій щодо: здійснення економіко-математичного моделювання впливу інтелектуалізації на процеси структурних змін у регіональній економіці; вибору регіонами сценарних варіантів розвитку економіки регіонів України у контексті інваріантності структурних зрушень; напрямів інституціонального забезпечення структурної модернізації економіки регіонів України в умовах євроінтеграційного вибору; вибору стратегічних пріоритетів здійснення структурних зрушень в регіональній економіці.

Це підтверджується документально засвідченими фактами впровадження пропозицій здобувача, зокрема в діяльності: Міністерства соціальної політики України (довідка № 3080/0/78-20/29 від 19.06.2020 р.); Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (довідка № 15/3-20 від 22.01.2020 р.); Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України (довідка № 05/42 від 10.06.2020 р.); Бориспільській районній державній адміністрації Київської області – при роботі над Програмою соціально-економічного та культурного розвитку Бориспільського району на 2020 рік (довідка № 48/07-46-1931 від 02.07.2020 р.).

Результати наукового дослідження рекомендуються також для впровадження у навчальному процесі при підготовці фахівців економічного профілю у ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» (довідка 02/00029-а від 22.02.2020 р.) та Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (акт впровадження № 3112-26 від 26.06.2020 р.).

Окремі висновки та положення, сформульовані автором, можуть бути використані в наступних наукових розробках, присвячених вивченню теорії регіонального розвитку.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Результати наукових досліджень, виконаних Б.В. Дергалюком, повною мірою опубліковані в наукових виданнях. Основні теоретико-методичні та прикладні положення дисертаційної роботи відображені у 58 наукових публікаціях, з яких: 1 – одноосібна монографія; 2 – розділи у колективних закордонних монографіях; 33 – публікації у наукових фахових виданнях (з них 28 – у виданнях, внесених у міжнародні наукометричні бази даних); 4 – статті у міжнародних виданнях; 18 – у матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій. Загальний обсяг друкованих робіт складає 83,47 др. арк., з них 45,79 др. арк. належать особисто дисертанту.

Зауваження до дисертаційної роботи та дискусійні положення

Позитивно оцінюючи результати дослідження, необхідно висловити окремі зауваження.

1. Дослідження еволюції структурних зрушень у теоріях розвитку переважано, на погляд опонента, однотипними рисунками (підпункт 1.2, рис. 1.3-1.15), їх можна було би об'єднати у 3-4 узагальнюючі конструкції за теоріями розвитку економічних систем.

2. Запропонована система закономірностей структурних зрушень у формі п'ятикутника (рис. 2.2 стор. 121) недостатньо розкриває особливості та вплив тенденцій розвитку регіонів України.

3. Автором на стор. 341 (рис. 5.1) представлено концепцію формування інтелектуалізації економіки регіону. При цьому, на наш погляд, доречно було б не тільки вказати заходи щодо забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку економіки регіонів України, а й конкретизувати заходи щодо комплектування цілей інтелектуального розвитку регіонів на підставі збалансування можливостей і факторів впливу на нього.

4. Дисертантом на рис. 3.24 представлено результат імітаційного моделювання впливу факторів на результуючий показник – валовий регіональний продукт. Але, вимагає пояснення, за яким принципом побудовано цю модель.

5. В розрізі зміни структурних зрушень в економіці регіонів України автором виокремлено три сценарні варіанти розвитку: песимістичний, нейтральний (базовий) та оптимістичний (стор. 309-315). На думку опонента, більшого обґрунтування потребує виокремлення трьох груп сценаріїв розвитку економіки регіонів.

6. Більш ґрунтовного пояснення, на наш погляд, вимагають питання визначення показників блок-підсистем для оцінювання впливу інтелектуальних ресурсів регіонів на структурні зрушення в економіці України за використанням додекаедра (стор. 293, табл. 4.1). Також, наведені показники не дають змоги оцінити матеріальні та фінансові ресурси, які необхідні для інтелектуалізації регіональної економіки, що особливо важливо в умовах жорсткої економії державного і місцевих бюджетів з точки зору гнучкої системи використання бюджетних видатків.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

За змістом і оформленням дисертація Б.В. Дергалюка на тему «Структурна модернізація регіональної економіки та детермінанти прискорення цих процесів через капіталізацію інтелектуального потенціалу» відповідає вимогам пп. 10, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами). Зміст опублікованих наукових праць здобувача та автореферату достатньо повно відображають основні положення дисертації. Автореферат є ідентичним щодо основних положень дисертації. Дисертаційна робота Б. В. Дергалюка на тему «Структурна модернізація регіональної економіки та детермінанти прискорення цих процесів через капіталізацію інтелектуального потенціалу» є самостійною, завершеною науковою працею, в якій отримані нові, науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливу науково-прикладну проблему розроблення науково-практичних рекомендацій щодо структурної модернізації регіональної економіки та детермінант прискорення цих процесів через капіталізацію інтелектуального потенціалу

Загальний висновок

В цілому дисертаційна робота Дергалюка Богдана Володимировича на тему «Структурна модернізація регіональної економіки та детермінанти прискорення цих процесів через капіталізацію інтелектуального потенціалу» відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, зокрема пп. 9, 10, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор – Дергалюк Богдан Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
 професор кафедри маркетингу та реклами
 Вінницького торговельно-економічного інституту
 Київського національного торговельно-
 економічного університету

Валерій БОНДАРЕНКО

Особистий підпис
 Бондаренко В.М.
 ЗАСВІДЧУЮ
 ст. інженер ВМ

В.М. Бондаренко